

ג. מפשטות דברי הגמרא נראה שבכל יום היו אומרים כן, ואולם מלשונות כמה מהמפרשים נראה שרק ביום הכפורים שאלו 'האיר פני המזרח...'. (ע' בשפת אמת).

ולמה הוצרכו לכך (לעלות לגג או לחומה ולראות) – שפעם אחת עלה מאור הלבנה ודימו שהאיר המזרח ושחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה. [היה זה בסוף החדש שהלבנה מתמרת אז סמוך לשחר במזרח, ויום המעונן היה, ולכך זוהרה הפציע לכאן ולכאן בדומה לתימור החמה המפציע לצדדים].

ב. שנינו בערב פסח שחל להיות בשבת, שמיהרו להקריב תמיד של בין הערבים כדי לצלות את הפסחים מבעוד יום, היה התמיד נשחט בששה ומחצה. מבואר בגמרא שבעצם כבר מיד לאחר חצות היום היה ראוי לשחוט [ותפילת אברהם היתה באותה שעה, מיד כשהצל החל לנטות] – אף על פי כן הצריכו להמתין חצי שעה מפני שקשה לכל אדם לכוין.

א. הדעה הרווחת היא שמדין תורה אפשר לשחוט את התמיד בתחילת שעה שביעית אלא חכמים הצריכו להמתין חצי שעה (עתוס' נדה סג: בשם רשב"ם; רש"י פסחים ה. ותוס' שם ומג"א תנח, א); שם כת: צג: וכן מורה פשטות לשון המשנה והגמרא בכ"מ – כגון כאן ובפסחים סא. עג: צו: וע' פרי חדש רלג; בכור שור פסחים נח; מנחת חינוך הו, תא, ו).

ויש אומרים שמהתורה זמנו משש ומחצה שאז הצל ניכר לכל (ע' בלשון המאירי תורא"ש נדה סג: וכן דייקו מרש"י בברכות כו: שבת ט: ופסחים נח. ע"ש בגליון הש"ס ובשאר מפרשים; חק יעקב תנח, א; אבן האול תמידין א, ג).

ב. מי שהתפלל תפילת מנחה אחר חצות היום קודם שש ומחצה – משמע מהשלחן-ערוך (או"ה רלג, א) שלא יצא ידי חובתו (מגן אברהם, דרך החיים וברכי יוסף). ויש אומרים שבדיעבד יצא ואין צריך להתפלל שנית (פרי חדש, בית יעקב ומגן גבורים. 'וצריך עיון למעשה' – שער הציון שם אות ו). ואם נזכר באמצע התפילה שעדיין לא עברה חצי שעה – פשוט הדבר שממשיך בתפילתו (הליכות שלמה ח"א יג, א. ושם מובא מכת"י הגרש"א להסתפק בקרבן התמיד אם בדיעבד יצאו קודם חצות שהרי רואים אנו שאפילו בשעת הדחק לא הקדימו התמיד קודם שש ומחצה. וצ"ב הלא מדאורייתא יצא מחצות כנ"ל וכיצד יקריבו שוב התמיד. וכנראה הספק הוא כשלא הושלמה הקרבנות שמא לא ימשיכוהו ויקריבו קרבן אחר לאחר זמן).

ג. השלחן-ערוך פסק שעיקר זמן תפילת מנחה הוא מתשע שעות ומחצה כי אז היו מקריבים את קרבן התמיד בכל יום. ויש מהראשונים שמקלים לכתחילה להתפלל משש ומחצה ולמעלה [ומשמע לפרש"י כאן שכן דעת רב ספרא, להודרו להתפלל מיד בהגיע הזמן]. וכן מצדד הגר"א (עפ"י רא"ש וטור או"ח רלג. ווע' בשפת אמת כאן ובפנ"י שבת ט. וע"ע בשבת קיח-קיט). ולכל הדעות, אם רוצה לאכול או לצאת לדרך או אם עתה יוכל להתפלל עם הציבור ולא אחר כך – מותר להתפלל לכתחילה משש שעות ומחצה (משנ"ב רלג סק"א).

דף כט

מח. א. מה דינו של זבח שנשחט בלילה, וכן עוף שנמלק ומנחה שנקמצה בלילה?
ב. האם כלי שרת מקדשים את הניתן בתוכם שלא בזמן הקרבתו?

א. זבח שנשחט קודם עלות השחר – נפסל, ויצא לבית השריפה (ביום זבחכם). וכן מליקת העוף וקמיצת המנחה – דינם כשחיטה. כן שנה אביו של רבי אבין.

ומבואר בגמרא שלענין הקומץ אין הדין מוסכם אלא תלוי בשאלה האם הלילה נידון כ'מחוסר זמן' אם לא; אם נחשב מחוסר זמן אזי אין הכלי מקדש בלילה, אף לא ליפסל – הלכך יכול להחזיר את הקומץ לכלי ולשוב ולקמוץ ביום. ורק אם לילה אין 'מחוסר זמן' – נתקדש בכלי להיפסל.

א. כתבו התוס' [דלא כמו שניתן לדייק מרש"י. וכ"ה בתורי"ד. וע' גם בחדושי הנצי"ב]: אין חילוק אם נתן את הקומץ בכלי לאחר שקמץ או לא נתן, בכל אופן נפסלה המנחה מיד שקמץ בלילה ונשרפת מיד בלא 'עיבור צורה'. ואם לא קמץ, לא נפסלה בלילה אבל נפסלת בלינה בעלות השחר שהרי היא נתונה בכלי שרת – למאן דאמר לילה לאו מחוסר זמן.

[ומשמע מדברי התוס' שכתבו תישרף מיד, ששריפת קדשים כשר לעשותה בלילה – מלבד בנותר ששריפתו ביום דוקא. וכן מבואר מדברי הרמב"ם (מע"ה ק, ז, ה). ואולם אין הדבר מוסכם. ע' גבורת ארי ושפת אמת וחדושים ובאורים; מנחת חינוך קמג; טורי אבן ר"ה לב; בית הלוי ח"א יט; אבי עזרי פסוה"מ יח, כד; מע"ה ק, ד, א]. ומדברי התוס' במקום אחר נראה שגם אם קמץ בלילה, לא נפסלה המנחה עד לאחר עלות השחר (עתוס' מנחות ק. ד"ה אלא).

ב. משמע מדברי התוס' (בד"ה כמו) שאם ידע שהוא לילה וקמץ ונתן בכלי ולא נתכוין לקדש – לא נפסל [למר זוטרא ואיתימא רב אשי], נעשה כמי שנתנו הקוף. ואילו בדעת רש"י (בד"ה נעשה) יש מקום לצדד בדבר (ערש"ש שיח יצחק ומרומי שדה).

ג. הרמב"ם פסק (מחוסרי כפרה ג) לילה – מחוסר זמן, ולפי זה אין הלכה כאבוב דרבי אבין לפסול מנחה שנקמצה בלילה מיד, ואכן הרמב"ם השמיט זאת (מרומי שדה).

ב. מבואר בגמרא שכלי שרת אינו מקדש את מה שבתוכו אלא אם הוא נתון בזמן הקרבתו, בין לענין שיהא כשר להקרבה ובין לענין שייפסל בכל אותם פסולים השייכים בקדושת הגוף [כגון במגע טבול יום ומחוסר כפורים, או להיפסל ביציאה].

ואם ניתן בלילה, אור ליום הקרבתו; אם נוקטים 'לילה' – מחוסר זמן, הרי זה כנייתן שלא בזמנו ולא נתקדש כלל. ואם 'לילה' – אין מחוסר זמן' (כאבוב דרבי אבין) הריהו קדוש ליפסל אבל אינו קדוש ליקרב.

דין לחם הפנים שסודר לאחר השבת – נתבאר במנחות ק.

דפים כט – ל

מט. א. העובד במקדש והלך להסיך רגליו או להטיל מים, האם צריך לטבול ולקדש ידיו ורגליו בשובו לעבוד? ב. היה יושב בסעודה ויצא להטיל מים או דיבר עם חברו והפליג – האם צריך ליטול ידיו שוב?

א. זה הכלל היה במקדש: כל המיסך את רגליו (לנקביו הגדולים) – טעון טבילה, וכל המטיל מים – טעון קידוש ידים ורגלים. ובארו שלכך מקדש ידיו מפני שמצוה לשפשף ניצוצות הניתנות עליו.

א. אם לא עשה כן – עבודתו פסולה (כן משמע מרמב"ם ביאת מקדש ה, ה). בספר חדושים ובאורים (כח). צדד לומר שרק לענין קידוש ידים ורגלים פסל בדיעבד, אבל הטבילה אינה אלא מדרבנן ואין עבודתו פסולה בדיעבד.

גם בשפת אמת מבואר שנקט בפשיטות שהטבילה היא מדרבנן. וכן צדד הגר"מ אריק בספרו טל תורה.